

REFERENCES:

1. <https://minjust.gov.ua/news/ministry/uminjusti-obgovorili-mojlivosti-zaprovdjennya-sistem-penitentsiarnoi-probatsii-dlya-nepovnoletnih>
2. Аналіз статистичних даних щодо стану та структури злочинності в Україні / Департамент інформаційних технологій МВС України. URL: http://old.mvs.gov.ua/ua/pages/172_Stan_ta_struktura_zlochinnosti_v_Ukraini_2005_2006_rr.htm.
3. Аналіз статистичних даних щодо стану та структури злочинності в Україні / Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України. URL: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/article/717134>.
4. Аналіз статистичних даних про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Генеральна прокуратура України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&li-bid=100820&c=edit&c=fo.
5. Михайлова І. Пробація щодо неповнолітніх як механізм запобігання злочинам неповнолітніх. Национальный юридический журнал: теория и практика. 2014. С. 224–229. URL: <http://www.jurnal-uljuridic.in.ua/archive/2014/6/51.pdf>.
6. Василевич В.В., Михайлова І.М. Кримінологічне обґрунтування запровадження інститутів в'дновного правосуддя та пробації в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2014. № 3. С. 45–49. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/721/1/6.pdf>.
7. Про пробацію: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.
8. Аналіз статистичних даних щодо пробації в Україні / Міністерство юстиції України. URL: http://www.probation.gov.ua/?page_id=3243#1553520003378-125089cb-984b.
9. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Указ Президента України від 24 травня 2011 р. № 597/2011 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011>.
10. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1039-р / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2011-%D1%80>.

LEGAL APPLICATION QUESTIONS OF DISCIPLINARY PENALTIES IS TO ARBITRAGE MANAGING IN UKRAINE

Panchenko V.

PhD in Law, Associate Professor,

Associate Professor of the Private International law and Comparative law Department, Yaroslav Mudryi

National Law University, Ukraine, Kharkiv

<http://orsid.org/0000-0002-9348-4547>

ПИТАННЯ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ДО АРБІТРАЖНИХ КЕРУЮЧИХ В УКРАЇНІ

Панченко В.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного приватного права та порівняльного правознавства Національного

юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна, Харків

<http://orsid.org/0000-0002-9348-4547>

DOI: 10.24412/3453-9875-2021-72-2-32-36

Abstract

In the article a study is undertaken of organizational and legal questions of legal application of disciplinary penalties is undertaken at bringing in to disciplinary responsibility of the arbitrage managing on results of professional activity. The current legislation of Ukraine is system analysed, in particular Code of Ukraine from procedures of bankruptcy. A legislative vagueness in relation to bringing in to disciplinary responsibility of the arbitrage managing and absence of clear normative interpretation is certain in relation to application of disciplinary penalties to arbitrage managing in a sphere of procedures from bankruptcy.

Анотація

У статті проведено дослідження організаційно-правових питань правозастосування дисциплінарних стягнень при притягненні до дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих за результатами професійної діяльності. Системно проаналізовано чинне законодавство України, зокрема Кодекс України з процедур банкрутства. Зроблено висновки щодо законодавчої невизначеності притягнення до дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих та відсутність чіткого нормативного тлумачення стосовно застосування дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих у сфері процедур з банкрутства.

Keywords: the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, arbitrage managing, disciplinary to the commission, disciplinary penalty, public organ in bankruptcy sphere.

Ключові слова: Кодекс України з процедур банкрутства, арбітражний керуючий, дисциплінарна комісія, дисциплінарне стягнення, державний орган з питань банкрутства.

Постановка проблеми.

Важливою складовою задля більш ефективної та належної реалізації механізму притягнення арбітражного керуючого до дисциплінарної відповідальності, що забезпечує дотримання прав арбітражних керуючих та інших учасників процесу, є дисциплінарні стягнення.

За законодавством України дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу щодо обрання, затвердження або призначення на певну посаду конкретного працівника [2], тобто дисциплінарне стягнення застосовується власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням дисциплінарного проступку, за порушення трудової дисципліни, передбаченої правилами трудового розпорядку, дисциплінарним статутом або іншим дисциплінарним регламентом.

Арбітражний керуючий є суб'єктом незалежної професійної діяльності [3], більш того за законодавством України у справах про банкрутство арбітражні керуючі призначаються господарськими судами, а винагородою за їх незалежну професійну діяльність є кошти від кредиторів, боржників або ж частина ліквідаційної маси.

Рішення про застосування дисциплінарного стягнення до арбітражного керуючого згідно з Положенням про Дисциплінарну комісію арбітражних керуючих, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 25 вересня 2019 року № 2993/5, приймає дисциплінарна комісія [7]. Застосування до арбітражних керуючих дисциплінарних стягнень здійснюється згідно з Порядком здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 06 грудня 2019 року № 3928/5 [8], який поширюється на арбітражних керуючих, а також осіб, які проводять перевірку діяльності арбітражного керуючого або можуть бути залучені до проведення перевірки діяльності арбітражного керуючого у випадках, передбачених цим Порядком.

Із зазначеного вище треба відмітити те, що орган, який притягує арбітражних керуючих до дисциплінарної відповідальності, не приймає рішення про застосування дисциплінарних стягнень до них. Відповідне рішення приймає дисциплінарна комісія [3], що можна вважати наявністю подвійності рішень про застосування і накладання дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих.

Актуальність теми дослідження. Законодавча невизначеність щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих та відсутність чіткого тлумачення стосовно застосування дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих у сфері процедур з банкрутства зумовили необхідність проведення аналізу законодавства України у сфері процедур з банкрутства та неплато-

спроможності задля роз'яснення та належної правової визначеності окреслених проблемних питань.

Стан дослідження. Науково-практичний аналіз проблемних питань забезпечення застосування дисциплінарних стягнень при притягненні до дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих в Україні є важливими й актуальними як в теоретичному розумінні, так і в практичному застосуванні, здійснюється багатьма вітчизняними вченими, серед яких слід назвати Бірюков О., Донченко О., Лукашук В., Марченко Є., Ольшанська О., Підгородецька А. та інші.

Метою і завданням статті є дослідження проблемних питань застосування дисциплінарних стягнень при притягненні до дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих в Україні, системний аналіз чинного законодавства України у сфері процедур з банкрутства та неплатоспроможності, роз'яснення законодавства задля належної правової визначеності окреслених проблемних питань.

Виклад основного матеріалу. За законодавством України одним із видів юридичної відповідальності є дисциплінарна відповідальність, категорійна визначеність якої передбачена, зокрема трудовим законодавством і регулюються Кодексом законів про працю України [2], що саме і врегулює відносини між роботодавцями та працівниками. Змістовність дисциплінарної відповідальності у сфері трудових відносин полягає в певному обов'язку працівника за вчинення дисциплінарного проступку нести дисциплінарне стягнення за свої протиправні винні дії, застосовані до нього роботодавцем та передбачені законодавством. Отже, дисциплінарний проступок є підставою щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Відповідно до Кодексу законів про працю України дисциплінарний проступок регламентується як винне, протиправне невиконання або неналежне виконання працівником покладених на нього посадових обов'язків (порушення трудової дисципліни), за яке передбачається дисциплінарна відповідальність [2]. Дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу щодо обрання, затвердження або призначення на посаду працівника.

Так, згідно зі змістом Кодексу законів про працю України, дисциплінарне стягнення застосовується власником або уповноваженим ним органом безпосередньо за виявленням дисциплінарного проступку, за порушення трудової дисципліни, передбаченої правилами трудового розпорядку, дисциплінарним статутом або іншим дисциплінарним регламентом [2].

Відповідно ж до статті 21 Кодексу України з процедур банкрутства арбітражні керуючі несуть за свої дії або бездіяльність дисциплінарну відповідальність у порядку, встановленому цим Кодексом. Дисциплінарні стягнення до арбітражних керуючих

застосовує державний орган з питань банкрутства за поданням дисциплінарної комісії [3], отже як наслідок прослідковується подвійність рішень про застосування і накладання дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих.

Аналізуючи чинне законодавство щодо загального порядку притягнення працівників до дисциплінарної відповідальності слід зауважити, що передбачені як загальна, так і спеціальна дисциплінарна відповідальність, яким властиві особливості щодо видів, порядку застосування і оскарження дисциплінарних стягнень. Загальна дисциплінарна відповідальність передбачена як Кодексом законів про працю України, так і правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємств, при цьому до працівника може бути застосовано тільки догана або звільнення як один із нормативно закріплених заходів стягнення. Виключенням можуть бути тільки ті працівники, до правового регулювання трудової діяльності яких застосовується спеціальне законодавство України або відомчі акти.

Так, законодавство щодо банкрутства та неплатоспроможності, зокрема Кодекс України з процедур банкрутства, можна вважати спеціальним стосовно арбітражних керуючих як суб'єктів трудових відносин.

Тож, найбільш поширеним порушенням для притягнення арбітражних керуючих до дисциплінарної відповідальності є відмова в проведенні перевірки, але правова визначеність кваліфікації дій арбітражного керуючого щодо такого порушення відсутня. При цьому ненадання певних документів арбітражним керуючим розглядається як відмова, що вже є розширеним розумінням зазначеного проступку. Отже, випадки притягнення до дисциплінарної відповідальності арбітражного керуючого без його вини та розширення нормативного змісту дисциплінарного проступку порушує принципи законності та неупередженості в прийнятті таких рішень.

Але також наявні і зловживання арбітражними керуючими щодо співпадіння термінів лікарняних проведення перевірок, неотримання кореспонденції, надання недостовірної інформації місце ведення професійної діяльності, спланована відсутність у період проведення перевірки за різними обставинами тощо.

Невиконання розпорядження про усунення порушень, виявлених попередньою перевіркою, в установлений строк кваліфікується як безумовне порушення, незважаючи на ступінь тяжкості вини арбітражного керуючого та об'єктивних обставин. Отже, дисциплінарною комісією не враховується весь комплекс правових дій арбітражного керуючого.

Також зустрічаються визначення розпорядження про усунення порушень термінів виплати заробітної плати керуючими санації без урахування фактичної наявності грошових коштів. Хоча законодавство чітко встановлює послідовність процесуальних дій, спрямованих на погашення вимог усіх кредиторів та їх черговість. При цьому невиконання розпорядження про усунення порушень або

не у встановлений розпорядженням строк є підставою для направлення такого питання на розгляд дисциплінарної комісії. Тобто, встановлення комісією по перевірці спеціальних строків для усунення порушень без належної обґрунтування є певним недоліком системи запобігання здійснення порушень в цій сфері.

Отже, зміст дисциплінарних проступків повинен визначатися виключно нормами законодавства, де неприпустимим є розширене тлумачення закріплених у ньому дисциплінарних проступків, невиконання чого є наслідком порушення правової визначеності, процедурних гарантій арбітражного керуючого.

Недостатня правова визначеність проступку простежується у статті 19 Кодексу України з процедур банкрутства щодо невиконання або неналежного виконання своїх обов'язків, порушення правил професійної етики арбітражного керуючого, невиконання статуту та рішень саморегулювальної організації арбітражних керуючих, при цьому визнана арбітражним керуючим професійна помилка не повинна бути підставою для відповідальності.

Аналізуючи зазначене, вбачаємо, що законодавцю не вдалося сформулювати зміст відповідних проступків без використання оціночних критеріїв з визначення належної і послідовної правозастосовчої практики. Отже, за необхідне є доповнення та нормативне закріплення положення про те, що зазначені вище порушення є підставою притягнення до дисциплінарної відповідальності, якщо вчинені умисно і визнається грубим порушенням.

При цьому, відсутність належної правозастосовчої практики притягнення до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих призводить до загального регулювання відносин в цій сфері.

Для спеціальної ж дисциплінарної відповідальності є характерною можливість застосування до порушника трудової дисципліни крім догани і звільнення, ще й таких заходів дисциплінарного стягнення та впливу, зокрема, як: пониження в класному чині, пониження в посаді, позбавлення нагрудного знаку, звільнення з позбавленням класного чину, попередження про неповну службу відповідність, затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду, усне зауваження, зауваження, суворая догана, пониження в спеціальному званні на один ступінь і тому подібне [1], що може бути передбачено спеціальним законодавством.

Так, статтю 23 Кодексу України з процедур банкрутства передбачено такі види дисциплінарних стягнень як попередження, догана, тимчасове зупинення права на ведення діяльності арбітражного керуючого та позбавлення права на ведення діяльності арбітражного керуючого, що застосовуються до арбітражного керуючого [3], що є наслідком грубих порушень арбітражними керуючими, але правове визначення і перелік таких порушень в законодавстві відсутній, однак категорійне поняття використовуються контролюючими органами в актах перевірки арбітражних керуючих.

Отже, розглядаючи питання застосування до працівника як конкретного порушника дисциплінарного стягнення, слід враховувати спеціальний правовий статус, в якому перебуває цей працівник.

При правовому аналізі норм Кодексу України з процедур банкрутства, з'ясовано, що в ньому не визначено положень, які б регламентували питання трудових відносин арбітражного керуючого як працівника у розумінні щодо Кодексу законів про працю України. Крім того, арбітражний керуючий призначається господарським судом, що розглядає справу про банкрутство, і діє відповідно до положень Кодексу України з процедур банкрутства. При цьому умовою виникнення трудових відносин за законодавством України є укладання трудового договору між працівником та роботодавцем. Тобто, арбітражний керуючий, призначений судом, не є працівником в розумінні трудового законодавства України.

Окрім зазначеного, за законодавством України у справах про банкрутство винагородою арбітражних керуючих за їх незалежну професійну діяльність є кошти від кредиторів, боржників або ж частина ліквідаційної маси, в наслідок чого відносини між арбітражним керуючим та боржником мають цивільно-правовий характер і регулюються положеннями Кодексу України з процедур банкрутства.

Таким чином, навіть виконання арбітражним керуючим своєї професійної діяльності як керуючого санацією, виконуючи обов'язки керівника підприємства, не є підставою виникнення трудових відносин та відповідних гарантій до них, тобто не передбачається в такому випадку наявних трудових обов'язків при виконанні обов'язків керівника підприємства керуючим санацією.

Проте аналізуючи Податковий кодекс України, визначаємо статус арбітражного керуючого як самозайнятої особи, тому, що згідно зі статтю 10 Кодексу України з процедур банкрутства арбітражний керуючий є суб'єктом незалежної професійної діяльності, а відповідно до Податкового кодексу України суб'єкт незалежної професійної діяльності не може бути працівником, оскільки він є самозайнятою особою [6].

Враховуючи зазначене вище, арбітражний керуючий не має ознак суб'єкта дисциплінарної відповідальності у розумінні щодо Кодексу законів про працю України, а, отже, відповідальність арбітражний керуючий є спеціальною і регулюється виключно законодавством з процедур банкрутства, а саме Кодексом України з процедур банкрутства.

Розглядаючи питання застосування дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих, треба звернути увагу на строк давності притягнення до дисциплінарної відповідальності, який складає два місяці з моменту виявлення порушення, але не пізніше року з моменту його вчинення, згідно зі статтю 21 Кодексу України з процедур банкрутства [3]. Як наслідок правозастосовча практика з цього питання різна, практично не можливо визначити чітко момент притягнення арбітражного керуючого до відповідальності. Тобто, таким моментом можна

вважати як рішення дисциплінарної комісії, так і наказ Міністерства юстиції України як державного органу з питань банкрутства. Якщо ж вважати моментом виявлення – складання акту, то треба пам'ятати, що про дисциплінарний проступок майже завжди стає відомо раніше початку самої перевірки.

Отже, при притягненні до дисциплінарної відповідальності арбітражних керуючих строком виявлення дисциплінарного проступку напевно треба мати на увазі час отримання контролюючим органом інформації про такий проступок.

Необхідно зауважити, що застосування до арбітражного керуючого дисциплінарного стягнення є процедурою досить перенавантаженою, а саме складання довідки комісії з перевірки, висновку, акту з перевірки, припису чи розпорядження на підставі акту, пропозицій про внесення подання, подання до дисциплінарної комісії, рішення дисциплінарної комісії, подання та видання наказу Міністерства юстиції України, і довгою в порівнянні з коротким строком давності притягнення до дисциплінарної відповідальності арбітражного керуючого, що істотно негативно впливає на ефективність належної реалізації правового механізму притягнення до такої відповідальності.

Також виявляється недостатність процедурних гарантій при притягненні до відповідальності арбітражних керуючих, відповідно до статті 22 Кодексу України з процедур банкрутства, для участі у засіданні дисциплінарної комісії запрошується арбітражний керуючий, стосовно якого розглядатиметься подання, відповідний заявник або скаржник, які можуть давати додаткові пояснення по суті питання, але при цьому дисциплінарна комісія може прийняти рішення і без участі арбітражного керуючого, заявника або скаржника у засіданні. Тому, спираючись на положення Конституції України [5], Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4] та Постанови щодо застосування Конституції України при здійсненні правосуддя [9], можна визначити в зазначеній статті Кодексу з України з процедур банкрутства порушення принципів законності та неупередженості при прийнятті таких рішень. При цьому положеннями Кодексу України з процедур банкрутства не визначається, які саме обставини повинні враховуватись при визначенні певного виду дисциплінарного стягнення, що також може негативно вплинути на правозастосування таких положень.

Висновки. Враховуючи проаналізовані положення законодавства та його правозастосування відносно притягнення до дисциплінарної відповідальності та застосування дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих, можна зробити висновок про подвійність рішень про застосування і накладання дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих, спеціальний правовий статус арбітражних керуючих, цивільно-правовий характер відносини між боржниками та арбітражними керуючими стосовно винагороди за професійну діяльність останнього, відсутність ознак трудових обов'язків арбі-

ражних керуючих при виконанні обов'язків керівників підприємств керуючими санацією та суб'єктів дисциплінарної відповідальності в розумінні трудового законодавства, перенавантаженість процедури застосування дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих, нормативну недостатність процедурних гарантій при притягненні до відповідальності арбітражних керуючих, що буде наслідком негативного правозастосування в цій сфері.

Адже положення Кодексу України з процедур банкрутства у застосуванні дисциплінарних стягнень до арбітражних керуючих повинні відповідати не тільки принципу правової визначеності, а й принципу законності. Враховуючи, що відповідальність арбітражних керуючих є спеціальною і регулюється виключно законодавством з процедур банкрутства, зокрема Кодексом України з процедур банкрутства, то доцільно визначити на законодавчому рівні відносно прав і обов'язків учасників притягнення до дисциплінарної відповідальності процедурні гарантії, запобігаючи при цьому нормативних зловживань як арбітражних керуючих, так і дисциплінарних органів, з урахуванням принципів верховенства права.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Види, підстави та порядок накладання дисциплінарних стягнень: позиція Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_23358 (дата звернення: 21.10.2021).

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

3. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

4. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 21.10.2021).

5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

6. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

7. Положення про Дисциплінарну комісію арбітражних керуючих: наказ Міністерства юстиції України від 25.09.2019 р. № 2993/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1068-19#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

8. Порядку здійснення контролю за діяльністю арбітражних керуючих: наказ Міністерства юстиції України від 06.12.2019 р. № 3928/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1228-19#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

9. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text> (дата звернення: 21.10.2021).